

ЛЯЛЬКА БЕЛАРУСКАЯ

Традыцыйная лялька — незамэнны матэрыял для далучэння дзяццёў да народнай культуры, якая дае бязмержныя магчымасці творчай самарэалізацыі і развіцця асобы дзіцяці. Сучасныя дзеці магчыма ніколі не бачылі старадаўніх цацак, у тым ліку лялек з тканіны.

Першыя лялькі з'явіліся ў глыбокай старажытнасці, і з тых часоў чалавечтва не расстаеца з імі. З'явіўшыся ў далёкім мінулым, лялька захавала адгалоскі самых старажытных уяўленняў і вераванняў. У ёй

адбіліся народныя ўяўленні пра свет, дабрыню і прыгажосць.

Лялька займае сярод усіх цацак асобнае месца, наколькі яна ўяўляе сабой спосаб пазнання жыцця і знак чалавэка, яго гульнёвы вобраз-сімвал. У гэтай сваёй ролі яна фактуе час, гісторыю культуры, краіны і народу, адлюстроўваючы іх рух і развіццё. Мы звязаны з лялькай больш моцна, чым можам сабе ўявіць. Не маючы ні рук, ні ног, ні твару, яна адразу пазнаецца па вопратцы і выглядзе. Абранутая ў белую кашульку, спаднічку, падвязаную фартухом, з чырвонай стужкай у тоўстаў касе, лялька захоўвае ў сабе народныя ўяўленні аб жаночай прыгажосці, гэтыя люстраваны адбітак эстэтыкі і духоўнасці сялянскага быцця і быцця.

З самых даўніх часоў лялька была традыцыйнай цацкай беларускага народа. У сялянскіх сям'ях гульні ў лялькі не лічылі пустой забавай. Наадварот, яна ўсяляк заахвочвалася. Сяляне верылі, што чым больш дзіця гуляе і старанна робіць ляльку, тым больш будзе дастатак у сям'і і паспяхоўвасць жыццё. А калі да лялькі дрэнна адносіцца, гуляць нядбайна і нехайна — непрыемнасцяў не абмінуць. У некаторых хатах лялек налічвалася не менш за сотню.

Лялькі былі не толькі дзявочай забавай. Гулялі да 7-8 гадоў усе дзеці, пакуль яны хадзілі ў кашулях. Але толькі хлопчыкі пачыналі насіць парты, а дзяўчынкі спадніцу, іх гульнявыя ролі і самі гульні строга падзяляліся. Пакуль дзеці былі маленькімі, лялек ім майстравалі маці, бабулі, старэйшыя сёстры. З пяці гадоў такія цацкі ўжо маглі рабіць любая дзяўчынка. Да лялек ставіліся вельмі асцярожна. Іх ніколі не пакідалі на вуліцы, не раскідвалі па хаце, а бераглі ў кошыках, карабах, зачынялі ў куфэрак. Бралі на жніво і на вячоркі. Лялек дазвалялася браць у госці, іх клалі ў пасаг. Калі дзяўчына прыходзіла ў дом да мужа, то яе лялек правяраў свёкар і вырашаў, якія лялечкі трэба пакінуць, а якія трэба перарабіць. У хаце жаніха "маладухам", таксама

дазвалялі гуляць у лялькі, бо замуж выдавалі з 14 гадоў. Яна хавала іх на гарышчы і ўпотаў гуляла з імі. Потым гэтыя лялькі пераходзілі да дзяццёў.

Лялькі былі - гульнявыя, абрадавыя і абярэгі.

Гульнявая, традыцыйная лялька, прызначалася дзіцяці ў самым раннім узросце і адначасова служыла для яго абярэгам (Вяснянка).

Былі лялькі **абрадавыя** - гэта самыя старажытныя лялькі. Абрадавыя лялькі былі абавязковым атрыбутам асноўных сямейна-бытавых абрадаў. Такія лялькі вырабляліся з асаблівай нагоды (вяселле, каляндарныя святы, Купалле і г.д.)

А былі і такія лялькі, якія дапамагалі жанчыне ў гаспадарцы, або маглі адагнаць хваробу і злых духаў або прыцягнуць дастатак. Гэта абараняльныя лялькі.

Яшчэ ў сярэдзіне XX ст. у кожнай сям'і дзецці гулялі з традыцыйнымі лялькамі. І толькі з 1960-х гг., калі прамысловыя прадпрыемствы пачалі выпускаць мільённыя партыі цацак з пластыку, традыцыя вырабу хатняй лялькі амаль згасла. Аднак не знікла зусім, будучы глыбока адкладзенай ў народнай памяці.

Рускае слова "кукла" паходзіць ад грэцкага *kiklas* - кола і абазначае нешта скручанае, як беларускі "скруташ", альбо "згорташ". Узяўчынкі здаўна пеленалі (скручвалі) як дзіця кавалак тканіны, дрэва ці пук саломы. Узяўчыня лялькі выконваліся вельмі проста, умоўна. Асноўнай лялькі магла служыць драўляная цурка, да якой мацавалі валасы з кудзелі, ці малявалі вуглём ці зусім не выяўлялі твару, а з кавалачкаў тканіны шылі адзенне. Персанажы былі розныя: "бабы", "наны", "каралевы", "вершнікі", "пары", "ваяры", "музыкі", "немаўляты".

Для беларускіх лялек характэрна падобнасць з лялькамі суседніх народаў (рускіх, украінцаў, палякаў), яны падобныя ў вобразах, назвах, функцыях і сымантыцы. Разам з тым, беларускія цацкі маюць свае асаблівасці, якія праяўляюцца ў сціплай расфарбоўцы, прастаце выканання, выразнасці і лаканізме вобразаў, мясцовых спосабаў вырабу.

Прыгажосць лялькі стала прычынай нараджэння пераноснага значэння гэтага слова: лялькай звычайна называюць вельмі прывабную жанчыну. Гэтае значэнне прыгадвае і Уладзімір Фаль, аўтар слоўніка "Жывой вялікаруускай мовы". Звярнуўшыся да яго, можна прачытаць, што лялька -- гэта "цёгладзватая, но глупая и бездушная женщина".

Калі ж зазірнуць у гісторыю лялькі, можна знайсці шмат цікавага. На працягу многіх стагоддзяў яна з'яўлялася часткай народнай культуры. І ў ёй ляльцы адводзілася сакральная роля. Уадзеную адметнасць захавалі казкі, у сюжэце якіх дзейнічае лялька. Часцей за ўсё яна дапамагае галоўнай гераіні

(звычайна гэта сірата) перажыць гора, ахоўвае ад усяго злога. Такім чынам, лялька ў народнай традыцыі ўспрымалася як абярэг.

Гісторыя сведчыць, што ў вёсках з другой паловы 19-га стагоддзя самай распаўсюджанай цацкай сярод дзятвы была лялька, зробленая з тканіны. Іх бераглі, перадавалі з пакалення ў пакаленне. Лялька з тканіны была амаль у кожнай хаце, ёй надавалі ролю берагіні жылля, сям'і.

Для будучых маці рабілася лялька «немаўля-пеленашка». Лялька шылася непасрэдна перад нараджэннем дзіцяці, з малітвай, з думкамі пра будучыню дзіцятка; тканіны для вырабу былі розныя - ад сарафана, ад кашулі бацькі, дзеда і г.д. - усё гэта захоўвала радавую і генетычную памяць. Кукла ўкладвалася ў далоньку і, сціскаючы кулачкі, немаўлятка сам сабе рабіў масаж ўсёй цупранай паверхні далоні. Сягоння нараджаецца вельмі шмат дзяцей з рознымі радавымі траўмамі, ім прапісваюць падобны масажор, але ён з сінтэтычнага матэрыялу і не зроблены рукамі кахаючай маці. Простая на выгляд лялька - немаўля робіцца досыць складана і аднаведна нясе ў сабе шмат важнай і неабходнай інфармацыі.

Цікавы і такі факт. Часта ляльку-берагіню давала жанчына сваёму мужу, сыну або брату, калі той быў у вандроўцы або ішоў на вайну. Лічылася, што такім чынам берагіня ахоўвае мужчыну ў дарозе, нагадвае яму аб сям'і і роднай хаце.

Калі ў сям'і здараліся частыя сваркі, то, застаўшыся адна, жанчына, адчыніўшы вокны, нібыта маленькім вёнікам, -- лялькай -- "вымятала" сваркі з хаты, негатыўную энергію, якая перашкаджае жыццю ў ладзе і згодзе.

У народнай беларускай культуры, як увогуле і ва ўсіх славян, была вялікая разнастайнасць лялек. У ліку іх -- "стрыгушка". Гэта лялька з травы. Пярэдка яе выкарыстоўвалі і ў лячэбных мэтах: калі дзіцё хварэла, то ў "стрыгушку" ўпляталі лекавыя травы. Птрымлівалася і прыгожа, і карысна для здароўя. Была і лялька "Кубышка-траўніца", напоўненая лекавымі травамі. "Кубышку" неабходна было пацерці ў руках, тады па пакоі разносіўся лекавы дух, які адганяў розныя хваробы.

Э моманту нараджэння і да таго часу пакуль сама не "адыходзіла" (не рвалася, не савалася) дзіця суправаджала "вэнская лялька". Эноўдзена яна была дзесьці каля Прыбалтыкі. Такую ляльку рабіла маці са староў сваёй вопраткі. Эноў жа - без выкарыстання нажніцаў і іголки: каб жыццё дзіцяці было гладкае і спакойнае, а не рэзанае.

У народнай культуры былі і лялькі, якія дапамагалі гаспадыні спраўляцца з усімі хатнімі справамі. Гэта лялькі - дзесяціручкі. Іх часта дарылі дзяўчыне ў час яе вяселля, каб яна, ужо маладая гаспадыня, з усім спраўлялася, каб у яе ўсё ладзілася.

Для таго, каб у доме быў дастатак, жанчына рабіла ляльку "зернавушку" або "крупнічку". Рабілі іх пасля збору ўраджаю. У аснове "зернавушкі" быў мяшочак з зернем. Таксама такую ляльку жанчына рабіла, каб у яе былі дзеці.

У вясельным абрадзе выкарыстоўваліся лялькі - "неразлучнікі". Іх дарылі маладой пары. У гэтай ляльцы мужчынская і жаночая фігуры сімвалічна аб'яднаны адной рукою, плячом: каб муж і жонка заўсёды ішлі па жыцці разам, падтрымліваючы адзін аднаго, каб у іх сям'і панавалі згода і лад. Фарэчы, перад замужжам маці дарыла дачцы ляльку-бэрагіню. Пявесеце таксама было прынята дарыць лялек, каб у новай сям'і было шмат дзяцей. І цяперашні атрыбут любога вяселля -- прыгожая лялька на капоце вясельнага аўтамабіля -- адгалосак менавіта таго старадаўняга абраду. Адметна і тое, што на працягу доўгага часу лялькі былі без твару. Лічылася, што твар ляльцы не патрэбны, што ў доме не павінна быць лішніх вачэй. Паколькі вочы, а таксама нос, рот, няхай нават і намаляваныя, з'яўляюцца варотамі, праз якія праходзіць сувязь з касмічнымі сіламі. А сярод іх -- шмат тых, якія могуць нашкодзіць дзіцяці, сям'і ўвогуле.

Толькі ў канцы 19 стагоддзя ў тканэваў лялькі пачынае з'яўляцца твар. Звычайна яго малявалі вуглём з пёчкі. Таксама твар лялькі вышывалі, выкарыстоўваючы пры гэтым сімваліку народнай вышыўкі. Жаночыя твары абазначаліся крыжападобнымі і ромбападобнымі ўзорамі. Рот, як правіла, вышывалі чырвонымі ніткамі шчыльнымі сцяжкамі або крыжыкам. Роцікі ў лялек былі маленькія: так падкрэслівалася, што лялька павінна маўчаць, яна не мае права адкрываць рот.

Цяперашнія дзеці гуляюць з зусім іншымі лялькамі -- прыгожымі, вырабленымі з пластыку, фарфару. Што датычыцца лялек, узровень цікавасці да іх свету застаецца высокім і цяпер. Ёсць шэраг мастакоў, якія займаюцца вырабам аўтарскіх лялек. А ў нашай краіне ёсць нават Фэзень беларускай лялькі, якія адзначаюцца ў лістападзе.

Традыцыйная лялька бязаблічная. Твар, як правіла, не азначаўся, заставаўся белым. Лялька без твару лічылася прадметам неадчушаўлёным, недаступным для ўсялення ў яго злых сіл, а значыць, і бяшкоднай для дзіцяці. Асноўныя патрабаванні лялек-абярэгаў: пры вырабе нарыхтоўкі цела лялькі нічога не дэрга праколваць іголкай - усё прыматваецца і прывязваецца. Іголку можна браць у рукі, калі пачынаеш упрыгожваць і прыбіраць ляльку. Тканіну стараліся пры вырабе лялек не рэзаць, а рваць (часам лялек так і называлі «рванкі»). Нават валасы ў галаву не пажадана прышываць. І самае галоўнае ўмова для Народнай шытай лялькі-мотанкі -- лялька павінна быць крыжападобнай і ні ў якім разе не нагадваць сабой чалавека рэальнага.

Лялькі-засцярогі абавязкова робяцца з добрымі (светлымі) думкамі, іх задача - абараніць чалавека ад «злых сіл», прыняць на сябе хваробы і няшчасці, павысіць дабрабыт чалавека, а таксама дапамагчы дзецям праз лялечны свет увайсці у «дарослае жыццё» паўнапраўнымі членамі грамадства, а дарослым ізноў адчуць сябе дзецьмі.

Што трэба ўлічваць пры вырабле лялек:

Час сутак. Па народных павяр'ях начны час - гэта гадзіна паскуддзя. Тады яна здабывае найбольшую сілу, якую губляе з надыходам світаньня. Таму лепшым часам для вырабу лялькі стане сонечны дзень. Славяне пакланяліся сонцу. Яны лічылі, што сонечнае святло валодае ачышчальным і ахоўным уласцівасцю.

Час працы. Вельмі важна зрабіць лялечку за раз, не адрываючыся ад працы над талісманам. Гэта не толькі дапаможа сканцэнтравана, але і не дасць станоўчай энергіі, сфарміраванай падчас матляння, рассяяцца. Самаадчуванне. Пры вырабле лялькі майстрыха ўкладвае часцінку сваёй энергіі, а значыць, яе розум павінен быць чысты, сэрца спакойна, а душа - напоўнена радасцю. Толькі так можна зрабіць сапраўды моцны абярэг. Матэрыялы. Выкарыстоўвайце толькі натуральныя матэрыялы, якія нясуць у сабе прыродную энергетыку. Гэта агульныя правілы, якія прымяняюцца да ўсіх засцярогаў.

Лялька аддарунак на падарунак

Прызначэнне: гульнявая лялька для дзіцяці; абярэг; падарунак сваімі рукамі. Матэрыялы.

2 квадраты белай тканіны (20x20) для тулава і блузкі;

адзін квадрат (20x20) і дзве палоскі каляровай тканіны для сарасфана;

прастакутны ласкут для фартуха і трохкутны

для хусткі;

красныя альбо белыя ніткі;

рызэ (вата) для аб'ёму;

тасьма для пояса.

Рукатворныя лялькі на працягу стагоддзяў суправаджалі побыт беларускіх сялян. Яны беражліва захоўваліся ў куфрах і перадаваліся з пакалення ў пакаленне. Малым дзеткам лялек шылі мамы, старэйшыя сёстры, бабулі, "... пры ўсёй неверагоднай занятасці яны знаходзілі для гэтага час. Дзіця спецыяльна навучалі традыцыйных прыёмаў вырабу лялькі, і гадоў з пяці найпростую ляльку магла зрабіць любая дзяўчынка». Ў пачыналі

дзяўчынак вучыць вырабляць дзюлькі ўжо з трохгадовага ўзросту.

Галоўная асаблівасць дзюлькі, заключаецца ў тым, што зроблена яна без іголки і безаблічная. Для дзюлькі дзюлька з'яўляецца цацкаю-сяброўкай і абярэгам адначасова, таму калоць яе іголкай нядобра, а рабіць твар па народных павяр'ях нельга, так як такая дзюлька можа здабыць душу і стаць нэбяспечнай. А «безаблічная» дзюлька лічыцца прадметам неадусаўлёным і не можа нашкодзіць дзюльцы. Зробленая з любоўю сваімі рукамі дзюлька будзе прадметам гонару яе майстрыхі.

Тэхналогія вырабу дзюлькі

Бярэм адзін квадрат белай тканіны і падгінаем край ўнутр.

У сярэдзіну кладзем рызэў (вата).

Выконваем тугое закручванне.

Атрымалася скрутка - ролік. Гэта «тулава» нашаў дзюлькі.

На ўзроўні шыі і пояса перавязваем скрутку ніткай.

Бярэм другі квадрат белай тканіны, у цэнтр размяшчаем скрутку і кавадачак выты.

Завязваем ніткай на ўзроўні шыі.

Распраўляем тканіну. Пастараемся прыбраць лішнія зморшчыны з твару дзюлькі.

Фарміруем рукі: вызначаем іх даўжыню і лішняю тканіну заварочваем ўнутр. Край рукаву прыбіраем у сярэдзіну.

Адмяраем памеры далонек і перацягваем іх ніткай. Свабодныя куткі падвязаваем вакол тулава ніткай на пояс, імкнучыся размеркаваць тканіну раўнамерна.

Аснова нашаў дзюлькі гатовая. А вось нарад – гэта ваша фантазія і творчасць. Можна зрабіць дзюльцы сарафан. Бярэм дзве вузкія каляровыя палоскі тканіны і абматваем іх крыжападобна праз плечы на грудзях і спіне. Завязваем ніткай на пояс.

Квадрат каляровай тканіны згортваем напалову. Абарочваем вакол тулава. Сцягваем ніткай і завязваем.

Павязвалі дзюльцы касыначку, альбо платочак, завязваем пояс і дзюлька гатовая.

Дзюлька Фабрабытніца

Правілы стварэння дзюлькі Фабрабытніцы сваімі рукамі. Дзюлька робіцца з тканіны, а значыць, ставіцца да выгляду тканевых славянскіх дзюлек-матанак. Матанкі рабілі выключна жанчыны. Мужчын не дапускалі. Гэта самае асноўнае правіла вырабу дзюлькі Хатніцы і астатніх матанак. Але ёсць і іншыя нюансы, якія трэба ведаць, робячы дзюльку Фабрабытніцу сваімі рукамі. Гэтаў дзюльцы свае выключныя асаблівасці:

Яна заўсёды робіцца кампактнага памеру. Па правілах рост Дабрабытніцы не павінен перавышаць 10 см.

Яшчэ адна характэрная рыса Дабрабытніцы, непрыкметная вонкава, гэта выкарыстанне манетки. Традыцыйна пры стварэнні абярэга ў яго хаваюць пяціканецную манету.

Адны мотанкі адрозніваюцца доўгай касой, іншыя носяць сумку цераз плячо. А Дабрабытніцу можна пазнаць па ручках, неравітых ў асаблівы вузельчык ў раёне жывата. Робяць гэта для таго, каб не выпускаць з дома дабрабыт.

Для лялькі нам спатрэбіцца:

- шматок тканіны белага колеру 10x10 см (для галавы);
- палоска белай матэрыі 20x2 см (для рук);
- каляровая тканіна 15x15 (гэта будзе спадніца);
- трохкутны адрэзак тканіны - 25 гл па доўгім баку;
- белая ці чырвоная нітка для шыцця;
- каляровая стужка;
- вузкая матузы;
- натуральны напаяўняльнік (травы ці вязальныя ніткі, можна крупы);
- пяціканецная монетка.

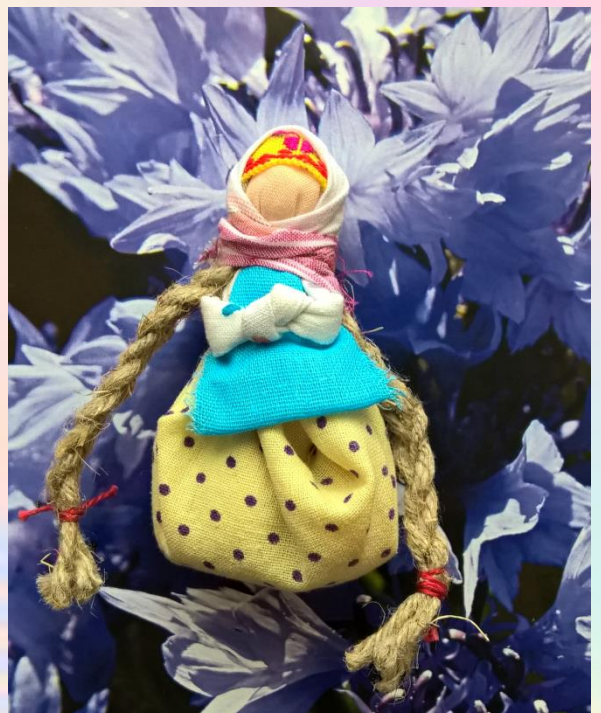
Нагадваем, што асноўны этап стварэння лялькі Дабрабытніцы - матанне тканін з дапамогай нітак. Але нерад гэтым варта правесці этап падрыхтоўкі. Разрэзаць матэрыял на фрагменты неабходнага фармату, адрэзаць ніткі, стужкі і матузы патрэбнай даўжыні.

Пакрокавая інструкцыя:

1. Разраўняйце тканіну для галавы Лялькі і размясціце ўнутры напаяўняльнік. Калі гэта клубок нітак, проста пакладзеце яго па цэнтры. Калі збожжа ці трава, вазьміце тканіну ў далонь, склаўшы іх лодачкай, а потым пацягніце за канцы ўверх, падчопіўшы атрыманы грузік левай рукой.

2. Каб замацаваць шарык, некалькі разоў абвяжыце пад ім ніткай і завяжыце вузел няцотнае колькасць разоў.

3. З палоскі матэрыі для ручак трэба сфармаваць скрутку, а потым завязаць пасярэдзіне не вельмі тугі вузел. Гэта будуць ручкі Гаспадынькі.

4. Пасля гэтага мацуюм рукі ў вобласці шыі. Для гэтага размесціце нарыхтоўку з рукамі такім чынам, каб далоні былі на-над галавой, а самі рукі сыходзілі ўніз. Падвяжыце іх ніткай там, дзе павінна быць шыя.

5. Прыступаем да спадніцы. Каб яе зрабіць, трэба загадзя падрыхтаваць тканіну. Тры разы складзеце квадрацік на куце, а потым абрэжце па краі - калі вы разгорнеце тканіну, атрымаецеся круг. Зрабіце гэта да таго, як прыступіце да матання Лялькі.

6. Пераварніце тканевы гурток ўніз асабовым бокам і прыкладзіце напаўняльнік, уключаючы манеткі. Не перашчыруйце - пакладзіце напаўняльніка трохі больш, чым на палову мяшочка.

7. Пасярэдзіне напаўняльніка размясціце галаву, схаваўшы ў тулава тканіну, якая тырчаць.

8. Як вы памятаеце, пры вырабе матанак шыцце не выкарыстоўваеце. Таму, каб змацаваць верхнюю частку Лялькі з ніжняй, прыддзеца зноў выкарыстоўваць ніткі. Падцягніце ўверх канцы мяшочка з напаўняльнікам, а затым сцісніце іх. Абматайце ніткай, трохі адступіўшы ад краю.

9. Пасля сукенкі заўмёмся фартушком. Прыкладзіце матэрыю да верхняй частцы Лялькі так, каб край быў крыху ніжэй пояса. Прыкладаць трэба са сподняга боку. Замацуйце яго ніткай на поясе і апусціце ўніз.

10. Далей апускаем Дабрабытніцы рукі, павязваем на галаве кавалак стужкі. Смела завязвайце на патыліцы вузельчык, бо мы яго схаваем з дапамогай хусткі. Пры завязванні хусткі выкарыстоўвайце спосаб, які зачыняе шыю. Канцы, якія тырчаць схавайце у сярэдзіну, вось ўтварыўся «шалік».

Народная лялька Дабрабытніца гатовая!

Цяпер вы можаце прамаўляць замовы і ставіць матанку на пачэснае месца.

Лялька «Фэсеціручка»

Лялька «Фэсеціручка» – была закліканая спрыяць у хатніх справах гаспадыні дома. Такую ляльку, зробленую з падола матчынай сукенкі, сяброўкі дарылі нявесце на вяселле, каб тая ўсё паспявала і ўсё ў яе ладзілася. У такой лялькі шмат-шмат рук, каб усё справы рабіліся спрытна, а дома заўсёды быў парадак і добрабыт.

Пакрокавая інструкцыя па вырабе тканкавай Фэсеціручкі

Лялька матанка рыхтуецца без сшывання.

Прыгатуўце неабходныя матэрыялы
тканіна (пажадана белая) для цела 9 на 30 см;
5 шматкоў на ручкі 4 на 15 см і + ланік на намітка такога ж памеру;
тканіна для спадніцы 11 на 18 см;
ніткі або лён для касы (па жаданні);
шматкі тканіны або матузы на фартушок, ён можа быць аднаслаёвы або
складвацца з некалькіх слаёў ад 2 да 5.
напаўняльнік (шэрець, лён на выбар).

Пасля таго як матэрыялы гатовыя, не
забудзьцеся добры настрой і можна пачынаць.

Ход працы

Робім цела лялькі. Тканіну згарнуць напалову,
адразу устаўляем будучыя валасы (лён, альбо
ніткі). Перацягваем чырвонай ніткай на адлегласці
2 пальцаў ад верхавіны. Валасы збіраем у пучок і
таксама перавязваем ніткай.

Рыхтуем ручкі. Тканіна складаем да цэнтра і
напалову. Перацягваем чырвонай ніткай на
адлегласці 1 палеца ад абодвух канцоў. такім чынам
мы фарміруем далонькі.

Перавязваем ручкі ў сярэдзіне.

Ўкладваем ручкі ў цела і замацоўваем з дапамогай крыжа чырвонай
ніткай. З боку спіны робім 3 вузельчыкі і абразаем нітку.

Фарміруем спадніцу. Мацуем яе з дапамогай нітак да тулава.

Аналагічна спадніцы апрацаем фартух.

Расчэсваем, заплятаем касу, павязваем бант.

Лялька Дзесяціручка, гатовая рабіць дабро.

Лялька «Жаданіца».

Такая сяброўка-лялька была ў кожнай дзяўчыны ў вёсцы. Паказваць яе
нікому не трэба было, а калі хацелі, каб жаданне споўнілася, прышывалі ў
падарунак на сукеначку ляльцы пацерку або прывязвалі стужачку,
прыгаворваючы: «Глядзі, якая ты прыгажуня! А за падаруначак маё жаданне
выканана :)»

Паслядоўнасць выканання работы:

1. З вялікага белага прастакутніка робім скруткі.
2. На адзін яе канец ніткай замацоўваем кавалачак ваты.
3. Зверху накладваем белы квадрат і фарміруем галаву лялькі
(замацоўваем на шыі ніткай) і далоні. Далоні робім у тры этапы: загінаем

куток ўнутр, затым загінаем абодва бакі «рукавоў» да загнутай кутку і злучаем, фіксуючы ніткай. У раёне таліі таксама перавязваем ніткай.

4. Далей апрацаем ляльку. На нітку накладваем ўверх асабовым бокам каляровы прастакутнік (для спадніцы, на яго - фартух. На гэтыя дэталі кладзём верхнюю частку асновы лялькі, згортваем і перавязваем ніткай. Гэта атрымалася выварат адзенні лялькі. Затым распаўляем спадніцу і фартух, апусціўшы іх уніз.

5. На галаву завязваем каляровую хустку.

6. Афармленне лялькі. Касцюм упрыгожваем стужкамі.

Лялька «Вяснавушка»

С надыходам вясны дзяўчыны рабілі і дарылі адзін аднаму яркіх лялечак з валасамі з незвычайных кветак. Гэтыя лялькі «Вяснаўшкі» мелі сілу абярэга маладосці і прыгажосці.

Матэрыялы і абсталяванне:

- Тулава і галава: тканіна белага колеру, 35X12 см;
- Сукенка лялькі складаецца з двух частак: ніжняя спадніца аднатоннага колеру і верхняя спадніца, каляровая, 35X15 см;
- Рукавы, тканіна (аднатонная або каляровы), 16X12
- Фартух, 9X7 см;
- Валасы (ваўняная пража, яркага колеру);
- Пажніцы.

Лялька Вяснавушка - гэта вясёлая, забіяцкая лялька, якую рабілі на приход вясны. Ростам куколка - з далоньку, а сілы, радасці і маладой вясновай ярыны ў ёй запас да самай Купалы.

Традыцыйна яна вельмі яркая, з валасамі незвычайнага колеру, бо адлюстроўвала яна не чалавека, а Дух прыроды, якая абуджаецца.

1. Які робіцца тулава лялькі: складаем тканіну да сярэдзіны - робім скрутку Шарык сінцэпону для галавы ўкладваем у зморшчыну бліжэй да цэнтра.

2. Фарміруем галаву: скрутку згортваем напалову, выпукласць зверху. Робім абрадавы жэст: нітку прыціскаем моцна вялікім пальцам. Гэта базавая пастаноўка для завязвання вузлоў - заўсёды спачатку прыціскаем нітку вялікім пальцам, і толькі потым пачынаем абгортаць. Так жанчына ўключае сваю сілу і волю (іх сімвалізуе вялікі палец).

3. Робім ручкі. З двух бакоў складаем тканіну да цэнтра (гэтак жа, як і скруткі для тулава). Завязваем краю, не забываючы важны жэст - спачатку нітку пад вялікі палец, моцна прыціснуць і абматаць вакол ручкі.

4. Цяпер трэба лядчку прыбраць: апрацаем ніжняю спадніцу. Пачынаем ззаду, фарміруем зморшчыны, раўняем канцы спадніцы, ставім нітку пад вялікі палец, моцна прыціскаем, - і прымацоўваем ніжняю спадніцу.

5. Далей апрацаем верхняю спадніцу. Тут пачынаем спераду. Накрываем тулава тканінай па цэнтры і ад сярэдзіны фарміруем зморшчыны, рухаючыся ад цэнтра назад. Можна заклаці зморшчыны ад цэнтра ў розныя бакі. Прывязваем верхняю спадніцу, пачынаем ззаду, робім абярэгавы жэст - нітку моцна прыціскаем вялікім пальцам. Край верхняй спадніцы - амаль уровень з падбародкам Вяснавушкі.

6. І апошняе - фартушок і пояс. Зморшчыны фартушка лепш накіраваць адзін да аднаго да цэнтра. Не забываем абрадавы жэст - нітку прыціскаем вялікім пальцам, затым абгортаем вакол, і завязваем вузельчык спераду. Упрыгожваем пояс банцікам.

7. Прыступаем да валасоў, намотваем на кнігу пражу яркага колеру, і парэжам іх з аднаго краю. Цяпер прапускаяем пражу ў пяцельку галавы, і выпростваем так, каб канцы былі аднолькавыя.

8. Фарміруем прычоску. Завязваем ніткай хвост, закругляючы тварык Вяснавушкі. Кладзём яе тварам уніз, палачкай адлучаем пасмачку, якая будзе закрываць патыліцу. Гэтую пасмачку прывязваем да шыі чырвонай ніткай. Затым ад шыі падымаем пасму валасоў ўверх, і зноў збіраем валасы ў хвост, ужо ніткай колеру валасоў.

9. Паварочваем Вяснавушку тварам да сябе, палачкай адлучаем пасму валасоў, якая будзе челкай. Такінуты хвост абвязваем ніткай.

10. Заплятаем туга касу. У канцы ўплятаем ў касу стужачку.

11. Робім челку. Спачатку моцна прывязваем пасму да галавы тасьмой. Затым адразаем челку патрэбнай доўгія. 12. Лялька гатовая!

Лялька «Скарбонка-траўніца».

Каб паветра ў хаце было чыстае, выраблялі карысную ляльку «скарбонкі-траўніцы». Мяшочак—спадніцу набівалі духмянымі заспакавальнымі травамі — мацярдушкай, святаяннікам, мятай, крываўнікам або ігліцай. Скарбонку-траўніцу звычайна падвешвалі над ложкам дзіцяці, каб той лепш спаў, прыгаворваючы: «Сонніца - бэсень, не гуляй з маім дзіцяткам, а гуляй з маёй лядчкай!» Ці напайнілі лекавымі травамі і ставілі ля ложка хворага, каб травяны пах адганяў ад яго духаў хваробы. Такая вось старажытная ароматэрапія.

Лялька «Кувадка».

Народныя славянскія лялькі кувадкі - першыя лялькі, якія сустракаюць – толькі што народжанае немаўля на парозе яго сьвету. Служыла яна для таго, каб падмануць злыя шкоднасныя сілы, адцягнуць іх ад парадзіхі і толькі што народжанага на сьвет дзіця. А «гуляць» з гэтымі лялькамі кувадкамі, павіннен быў бацька дзіцяці, каб адцягнуць на сябе ўвагу нячыстых духаў. А ўжо пасля нараджэння кувадкі (вядома зноў зробленыя) станавіліся першымі цацкамі малага. Іх падвешвалі над калыскай дзіцяці, як цяпер падвешваюць розныя модулі і гірлянды з бразготак. Лічылася, што колькасць такіх лялек з тканіны павінна быць абавязкова няцотнай. Інакш лялькі могуць стаць бескарыснымі.

Калі дзіця падрастала, то з абярэга кувадкі ператваралася ў цацку. Бо рабіць такую ляльку вельмі проста і яна магла стаць асновай і для мужчынскага і для жаночага вобраза. Зробяць дзяўчынкі са старых шматкоў ды нітак «маму», «тату» і «дзетка» і гуляюць у вечныя дзявочыя гульні – «у госці», «ў вяселле», «у дачкі - маці». Лялькі будзяць уяўленне дзіцяці, яго гульнівы інстынкт, дазваляюць дзецям ажыўляць любую анучку, рабіць іх жывымі і сапраўднымі, а менавіта так нараджаецца сапраўдная творчая асоба. Гэтая лялька - кувадка можа стаць не толькі цацкай, але і падарункам – сувенірам, зробленым сваімі рукамі. Справіцца з такой працай самастойна зможа дзіця з 6 гадоў, а з дапамогай бацькоў і больш малодшых дзедзі.

Выраб лялькі Кувадкі.

Этапы вырабу:

1 этап. Вазьміце ланік тканіны і захіліце бакавіцы да цэнтра. Атрыманую палоску матэрыі сагніце напалову. Адступіце трохі ад лініі згінку і, пры дапамозе ніткі, сфармуіце шыю і галаву. Не абрываіце нітку.

2 этап. Зараз вазьміце іншы лоскут тканіны і скруціце яго. Павіннен атрымацца маленькі шчыльны рулон. З абодвух бакоў завяжыце яго ніткай для таго, каб ручкі шчыльна трымаліся і не распуціліся

3 этап. Ніжэй шыі ўстаўце гатовыя ручкі і прымацуеце іх ніткай. Дарш за ўсё гэта рабіць крыж-накрыж. Такім чынам вы прымацуеце рукі і пазначыце стан.

Лялька «Вясельная». Перазлучнікі (аднарукка).

Сімвал яднання мужчыны і жанчыны пасля вяселля. Форыца маладым на вяселле. Агульная рука лялькі з'яўляецца сімвалам таго, што з гэтага часу шлюбнай пары трэба будзе разам ісці па жыцці, усё справы ў іх становяцца агульнымі.

Як зрабіць ляльку **Перазлучнікаў** сваімі рукамі. Вырабляючы абярэг сваімі рукамі, вы перадаеце яму часцінку сябе, працэс павінен праходзіць у добрым настроі. Інакш існуе рызыка напоўніць талісман адмоўнай энергетыкай. Матэрыял для абярэга. Перад пачаткам вырабу прыгатуйце ўсё неабходныя матэрыялы. Усё, што трэба выразаць і пашыць таксама павінна быць гатова да пачатку зборкі. Вам спатрэбіцца: драўляная палачка для ручак дыяметраў не больш 1,5 см і даўжынёй ад 20 да 30 см; белая тканіна для афармлення рукі 14 см у шырыню, другі памер залежыць ад абранаў палачкі, кавалак тканіны даўжэй на 5 см. 2 доскута для хлопца і дзяўчыны 17 на 17 см для мужчынскай лялькі і на 28 для жаночай. Шматкі на кашулю для хлопца і дзяўчыны аднолькавага колеру 17 на 10 см (колер выбіраецца па жаданні). Па шматку для спадніцы і для штаноў 17 на 40 і на 28 адпаведна. Матэрыялы або кавалачкі тканіны для фартухоў (па жаданні). Тасьма, шматкі для хусткі і шапкі, напаяльнік.

Пакрокавая інструкцыя вырабу абярэга Перазлучнікі

Аснову-палачку пакладзеце на белую тканіну, падхіліце край ўнутр і абматайце, каб атрымалася прыгожая скрутка. Па краях перавязваецца чырвонай баваўнянай ніткай.

Робім скрутку з тканіны на тулава і складаем напалову. Фарміруем галаву. Можна дадаць напаяльнік.

Гэта цікава. Лічылася, што галава лялькі сімвалізуе сувязь з светам багоў і чым чысцей намеры майстры, тым раўней выйдзе твар, нават пры вырабе ўпершыню.

Для фарміравання штаноў мужу вазьміце тканіну памерам 17 на 28, загарніце край і складзіце доскут ў скрутку. Складзеце напалову праз палачку і падвяжыце ніткай такім чынам, каб атрымаліся ножкі.

Апраніце юбочку «жонцы». Апраніце прыгатаваныя загадзя кашулі на лядчак праз галаву і замацуйце з дапамогай ваўнянай ніткі. Завяжыце паясок.

Павяжыце фартушок жаночай лядчыцы. На галаву жаночай постаці апраніце Абруч і хустку, на мужчынскую сфармуйце шапку. Абруч мае шэраг прызначэнняў: павязка для ўтрымання валасоў, ўпрыгожванне і абярэг адначасова.

Неразлучнікі - гэта сімвал чыстага кахання і вярнасці, узаемнай падтрымкі і павагі, адзінства мужчынскага і жаночага пачатку. Уадзены абярэг дапамагае наладзіць сямейныя адносіны. Захаваць каханне мужа і жонкі. Абараніць усіх членаў сям'і ад негатыўнай энергетыкі. Валодае моцнай абаронай ад сурокаў, распаўсюджвае сілу і на прыцягненне дастатку ў сям'ю.

Вырабіць можна на вяселле або асабістую дату (ўгодкі сумеснага жыцця ці нараджэнне дзіцяці, таксама падыдзе любое сямейнае свята). Неразлучнікі сімвалізуюць каханне і шчасце ў доме, што не дасягнуць у адзіночку.

Лялька «Зернавушка»

Пасля заканчэння ўборачных работ сялянне адбіралі самую лепшую, адборную крупу новага ўраджаю, каб напоўніць ёю ляльку - мяшочак. Мяшочак прыбіралі і беражліва захоўвалі да наступнага сяўбы ў чырвоным кутце хаты, на ганаровым месцы побач з абразамі. У народзе лічылася, што толькі ў такім выпадку наступны год будзе сытным і дастатковым.

Лялька «Зернавушка» – гэта абярэг на сытасць і дастатак у сям'і (на гаспадарлівасць). Традыцыйна гэтую ляльку напаялі грэчывым зернем або пшаніцай. Гэта галоўная лялька ў сям'і. Яна сімвал ураджаю, багацця, ежы, яе дарылі на святы, звязаныя з ураджаем. Зернавушка напаяецца розным збожжам, бо ў старажытнай Русі асноўным відам харчавання была каша. Лялька-зернавушка дапамагае чалавеку верыць ва ўдалы год, а вера дапамагае чалавеку тварыць усё неабходнае для цуд-жыцця.

А яшчэ лялькі «Зернаўшкі» былі паказчыкам дабрабыту: гоцець, які заходзіў у дом, на гэтых ляльках мог лёгка вызначыць, ці у дастатку жыве сям'я. Мноства розных па памеры тоўценскіх лялек Зернаўшак паказвалі, што сям'я добра працавала летам і восенню і жыве ў дастатку. Калі ж нарыхтаванага ў свіранах збожжа не хапала да новага пасева, яго пачыналі браць з лялек. Худыя, схіленыя на бок Зернаўшкі адразу казалі гоцецю пра тое, што сям'я бядуе і ёй не хапае збожжа да новага ўраджаю.

Увесну лялек Зернаўшак разбіралі, вопратку мылі і складалі да восені, а пасля уборачнай кампаніі зноў прыбіралі і беражліва захоўвалі ў чырвоным кутце пад абразамі. Лялькі Зернаўшкі лічацца абярагам на дастатак і сытасць.

Выраб лядкі зэрнавушкі.

Гэтая лядка мае некалькі назваў: Крупнічка (зэрнавушка, Гарошынка). І можа выглядаць крыху па-рознаму, у залежнасці ад мясцовасці, дзе яе робяць. Але аснова ў яе агульная - усярэдзіне лядкі зэрне. Гэта вобраз мажнай жанчыны-гаспадыні, захавальніцы дастатку ў доме. У нашы дні лядка зэрнавушка перажывае другою нараджэнне як тактыльная цацка - развіццё пальцаў рук дзіцяці ўплывае на актыўнасць і бегласць яго прамовы.

Давайце прыгатуем вось такую куколку-захавальніцу для сваёй сям'і, каб у хаце заўсёды былі сытасць і дастатак.

1. Бярэм любыя крупы, што ў вас ёсць у доме (грэчка, проса) і насыпаем на квадратны шматок тканіны, збіраем «вузельчык» перавязваем яго ніткай - аснова лядкі гатовая.

2. Перавязваем прыкладна так, каб атрымалася галава і тулава.

3. Зараз бярэм прастакутны кавалачак белай матэрыі, пам'ерам такім, каб пакрываў галаву лялячкі.

4. Абмотваем галаву ніткай і робім рукі.

5. Завязваем кончыкі, фарміруем ручкі.

6. Пакрываем нашу лялячку, у раўне шыі шматком (фартух) перавязваем ніткай.

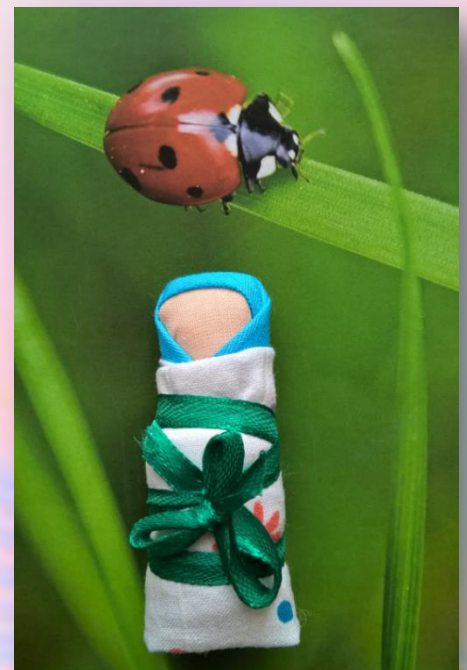
7. Выбіраем для лялячкі пояс, павязваем.

8. Апошні штрих – павязваем лялячцы хустачку.

І вось, наша лядка гатова!

Народная цацка - лядка-пеленашка

Гэтая лялячка-абярэг ахоўвала нованароджаных немаўлятаў ад благаго вока, бо менавіта падобныя малыя найбольш былі схільныя сурокам. Сваё функцыі пеленашка выконвала да моманту хрышчэння дзіцяці, пасля чаго прыбіралася з калыскі дзіцяці. Калі ў хату, дзе жыў маленькі дзіця прыходзілі госці, то пеленашку хуталі ў пялёнку немаўля, такім чынам, падманваючы зло настроеных людзей і зберагалі дзіця ад сурокаў. Гэтыя лядкі з тканіны маталіся, калі жанчына пазнавала радасную вестку аб сваёй цяжарнасці. Яны мелі выгляд малога, загорнутага ў пялёнкі. Укладваліся такія абярэгі ў калыску, дзе знаходзіліся да самага з'яўлення на свет дзіцяці, а таксама да таго часу,

пакуль не прайшоў абрад хрышчэння. Так малы быў абаронены ад брыдоты і нядобрага вока.

З лялькай пеленашка звязаны яшчэ адзін абрад. Пасля пераезду нявесты ў дом жаніха, на калені маладой клалі спавітую ляльку. Лічылася, што пасля гэтага да маладой жонцы прыходзіць матчына сіла.

Выраб лялькі.

Пачынаем выраб лялькі з тулава. Для гэтага ручнік складаем напалову і яшчэ раз напалову, а затым згортваем яго ў сцупок. Гэта тулава лялькі - пеленашкі. Затым бяром касыначку. На якую гэаметрычную фігуру яна падобная?

На галоўку ляльцы навязваем касыначку. Зараз бяром пялёнку, ложкам ляльку на пялёнку. Ніжні край пялёнкі заварочваем ляльцы на паяску. А затым заварочваем правы і левы край пялёнкі. Вось і гатовая наша лялька - пеленашка.

Лялька «Спадарожніца»

Зборы ў дарогу і сёння суправаджаюцца шматлікімі прыкметамі, звычаямі і забабонамі: прысеці на дарожку, не адпраўляцца ў шлях у панядзелак, вяртацца - дрэнная прыкмета. Ці ўсё ведаюць для чаго, чаму, пакідаючы радзіму везці з сабой жменю зямлі або пюхлу з роднага ачага было даўняў і шырока распаўсюджанай традыцыяй. Спадарожніца-славянская абрадавая лялька, якую давалі ў дарогу вандроўніку, каб таго спадарожнічала ўдача. Звычайна яе рабіла маці сыну ці жонка мужу, пры гэтым браць яе ў рукі мог толькі той, хто рабіў ляльку і той, каму яна прызначалася.

Як і ва ўсіх славянскіх лялек, у падарожніцы няма твару, каб у яе не ўсяліліся злыя духі. У руках у Спадарожніцы скрутак з збожжам, каб падарожнік заўсёды мог знайсці сабе ежу, або з зямлёй з-пад роднага парога, ці з пюхлам з агменню роднай хаты, каб падарожнік заўсёды знайшоў дарогу дадому.

1. Для лялькі памерам 5-6 см бяром квадратны доскут светлай, пажадана ільняной тканіны 15 x 15 см. Усе астатнія памеры рэгулююцца ў працэсе і па вашым жаданні. Доскут для спадніцы 4-5 см, даўжыня см 15. Хустка, пажадана з тонкай тканіны 25 x 10 см (абавязковы разрэз доўгага боку па касой). Квадрат 7 x 7 см для мяшэчка. Палоска чырвоная на галаву. Вата для галавы.

Палоска тканіны для рук шырынёў см 4, (даўжыня рук вызначыцца ў вырабе, рукі павінны быць падоўжанымі, торба ледзь не тычыцца зямлі). Фужыя ніткі для абвязак. Па жаданні падбіраем фартух і прывязваем яго зверху спадніцы.

2. У цэнтр кладзём вату, туга і роўна афармляем галаву. Ніткі пакідаем з запасам см 12 для іншых абвязак.

3. Чырвоны павойнічак накладваем на галаву без загінаў, не зачыняючы ідба і перавязваем.

4 Вызначыўшыся з даўжынёй і вышынёй спадніцы збіраем яе на моцную нітку.

5 Складваны вонкавымі бакамі ўнутр нарыхтоўку для рук.

6. У торбу можна пакласці сінцэпон або канкрэтна ваш матэрыял у залежнасці ад выпадку, да якога робіцца Спанджарожніца.

7 Напранаем спадніцу і туга завязваем ззаду. Гэтаў жа ніткаў прывязваем рукі.

8. Абразаем ніжнюю спадніцу, торбу прывязваем да рук.

9. Напранаем хустку і наша Спандарожніца гатовая. Калі цешыць вока, значыць ваша!

Паважаныя сябры, калі вас зацікавіў выраб лялек,
запрашаем у дзіцячую бібліятэку.
Будзем рабіць разам!